

Wprowadzenie

Jubileusz 65-lecia urodzin i ponad 40 lat pracy naukowej i dydaktycznej prof. dr. hab. Zbigniewa Anusika stał się uzasadnionym pretekstem dla Jego przyjaciół, kolegów, współpracowników i uczniów do uhonorowania Go kolejną, drugą już księgą pamiątkową¹. Dedykowany Profesorowi zbiór tekstów napisanych przez historyków z różnych uczelni w Polsce, zatytułowany *Verba volant, scripta manent. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Anusikowi w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, chronologicznie obejmujący okres od XVI aż do przełomu XIX i XX w., choć zasadniczo umiejscowiony w epoce nowożytnej, w znacznym stopniu odzwierciedla szerokie spektrum zainteresowań naukowych Profesora.

* * *

Warto w tym miejscu przybliżyć karierę naukową Jubilata oraz Jego osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne związane z długoletnią pracą na Uniwersytecie Łódzkim (dalej: UŁ). Zbigniew Włodzimierz Anusik urodził się 23 lutego 1957 r. w Łodzi. W tym też mieście ukończył w 1976 r. II Liceum Ogólnokształcące im. Gabriela Narutowicza. Lata nauki w szkole średniej to także czas kształtowania się historycznych zainteresowań i pasji Jubilata. Jako uczeń IV klasy został laureatem II Olimpiady Historycznej, zajmując V miejsce w finale ogólnopolskim. Konsekwencją rodzących się młodzieńczych zainteresowań historią był wybór przez Zbigniewa Anusika

¹ Pierwsza, dwutomowa, ukazała się w roku 2017: *Sic erat in votis [1]. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Anusikowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. Rzeczpospolita w czasach nowożytnych*, red. M. Karkocha, P. Robak, Łódź 2017; *Sic erat in votis [2]. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Anusikowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. Europa i świat w czasach nowożytnych*, red. eorundem, Łódź 2017.

studiów historycznych na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ, które ukończył z wyróżnieniem w 1980 r. Pracę magisterską pt. *Życie polityczne w Piotrkowie w XVI–XVIII wieku* napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Bohdana Baranowskiego. Dnia 1 października 1980 r. został zatrudniony na stanowisku asystenta w Zakładzie Historii Powszechnej Nowożytnej i Najnowszej w Instytucie Historii UŁ. Na przełomie 1982 i 1983 r. odbył służbę wojskową. W dniu 1 września 1983 r. uzyskał awans na stanowisko starszego asystenta. Lata asystentury poświęcił Zbigniew Anusik na przygotowanie rozprawy doktorskiej pt. *Misja polska w Sztokholmie w latach 1789–1795*, którą napisał pod kierunkiem prof. dr Zofii Libiszowskiej i obronił w grudniu 1989 r. Dnia 18 stycznia 1990 r. Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ nadała mu stopień doktora nauk humanistycznych, miesiąc zaś później został zatrudniony na stanowisku adiunkta w tym samym Zakładzie, w którym pracował od 1980 r. (po jego podziale w 1995 r. został adiunktem w Zakładzie Historii Powszechnej Nowożytnej). W dniu 15 lutego 2001 r. odbyło się kolokwium habilitacyjne Jubilata na podstawie opublikowanej przez niego w roku 2000 pracy pt. *Dyplomacja szwedzka wobec kryzysu monarchii we Francji w latach 1787–1792*. Mocą uchwały Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ uzyskał też stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii powszechnej nowożytnej, co otworzyło Mu drogę do kolejnego awansu. Dnia 1 lipca 2003 r. został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego w dotychczasowym Zakładzie, 1 października 2005 r. objął kierownictwo samodzielnego Zakładu Historii Nowożytnej Krajów Nadbałtyckich, a od 1 czerwca 2006 r. stanął na czele Katedry Historii Nowożytnej Polski i Krajów Nadbałtyckich. Z kolei postanowieniem z 22 października 2007 r. prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadał Zbigniewowi Anusikowi tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych. Od 1 października 2011 r. Jubilat kieruje Katedrą Historii Nowożytnej macierzystej uczelni.

Zainteresowania naukowe Profesora koncentrują się wokół historii Polski i powszechnej XVI–XVIII stulecia. Niemal 40 lat zajmuje się także badaniami związanymi z nowożytną historią Szwecji, dziejami

stosunków polsko-szwedzkich oraz historią dyplomacji polskiej i powszechnej XVIII w. W ostatnich dwóch dekadach coraz więcej miejsca w swoich badaniach Jubilat poświęcał wydarzeniom Wielkiej Rewolucji Francuskiej i międzynarodowym oddziaływaniom wypadków zachodzących we Francji w latach 1787–1799, a w ostatnich latach – badaniom nad strukturą własności ziemskiej w Rzeczypospolitej XVII w. i genealogią polskich rodzin szlacheckich w XVI–XVIII w.

Realizację tych jakże szerokich zainteresowań naukowych umożliwiły Profesorowi nie tylko liczne kwerendy w archiwach i bibliotekach krajowych, ale także wyjazdy do zagranicznych ośrodków naukowych. Dwukrotnie (w latach 1987–1988 i 1992–1993) był stypendystą Instytutu Szwedzkiego (Sveriges Institutet). Po raz trzeci odwiedził Sztokholm jesienią 1997 r. w ramach stypendium przyznanego Mu przez Fundację z Brzezia Lanckorońskich. Profesor skorzystał również, w lipcu 1996 r., ze stypendium Fundacji im. Stefana Batorego, które umożliwiło Mu podjęcie badań naukowych na Uniwersytecie w Oksfordzie (Wolfson College).

Efektem realizacji powyższych projektów badawczych i stażów naukowych jest niezwykle bogata twórczość naukowa Jubilata. Profesor Zbigniew Anusik jest bowiem autorem 247 publikacji z zakresu historii nowożytnej Polski oraz powszechnej. Na ten dorobek składa się przede wszystkim siedem monografii² (bardzo dobrze przyjętych i często cytowanych przez historyków polskich i zagranicznych). Jubilat jest również autorem 117 oryginalnych artykułów naukowych, 13 obszernych artykułów recenzyjnych, 23 recenzji, 24 biografów zamieszczonych w *Polskim słowniku biograficznym*, a także 40 innych, drobnych prac o charakterze naukowym (słowa wstępne, sprawozdania z konferencji, *pro memoria* itp.). Pełnił on również funkcję redaktora 23 wydawnictw zbiorowych (wieloautorskich). Napisane przez Profesora artykuły i recenzje zostały opublikowane

² *Misja polska w Sztokholmie w latach 1789–1795*, Łódź 1993; *Gustaw II Adolf*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1996; *Dyplomacja szwedzka wobec kryzysu monarchii we Francji w latach 1789–1792*, Łódź 2000; *Karol XII*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2006; *Gustaw II Adolf*, wyd. 2 popr., Wrocław 2009; *Studia i szkice staropolskie*, Łódź 2011; *France in Sweden's Foreign Policy in the Era of Gustav III's Reign (1771–1792)*, Łódź 2016.

na łamach znanych naukowych czasopism historycznych, takich jak „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica”, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, „Kwartalnik Historyczny”, „Przegląd Historyczny”, „Przegląd Nauk Historycznych”, „Rocznik Łódzki”, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, „Studia Historyczne”, „Studia Maritima”, „Wojskowy Przegląd Historyczny” i „Zapiski Historyczne”, oraz w różnego rodzaju pracach zbiorowych, materiałach z konferencji naukowych czy księgach pamiątkowych.

Profesor był też pomysłodawcą i współtwórcą (wraz z prof. dr. hab. Albinem Głowackim) wydawanego od 2002 r. do dziś przez Instytut Historii UŁ czasopisma naukowego „Przegląd Nauk Historycznych”. Od momentu powstania tego półrocznika pełnił funkcję sekretarza redakcji, a od 2009 r. jest jego redaktorem naczelnym.

Jubilat ma w swoim dorobku także organizację kilku konferencji naukowych w Instytucie Historii UŁ. W listopadzie 1995 r., wspólnie z dr. hab. prof. UŁ Jerzym Gobisem, zorganizował ogólnopolską konferencję naukową pt. *Oświeceni wobec rozbiorów Polski*, która zgromadziła 19 badaczy z kilku ośrodków krajowych. W listopadzie 2005 r. już samodzielnie zorganizował konferencję pt. *Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między racją stanu a partykularyzmem*, w której uczestniczyło 33 referentów z kilkunastu ośrodków krajowych oraz dwaj goście zagraniczni³. Z kolei w 2010 r. był organizatorem konferencji pt. *Władza i polityka w czasach nowożytnych* (było to spotkanie dedykowane pamięci prof. dr Zofii Libiszowskiej w dziesiątą rocznicę jej śmierci), w której uczestniczyło 15 badaczy z kilku ośrodków krajowych i zagranicznych⁴. Profesor zorganizował również kolejną konferencję z tego cyklu

³ Szczegółowo na ten temat por. M. Karkocha, *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między racją stanu a partykularyzmem”*, Łódź 17–19 listopada 2005 r., „Przegląd Nauk Historycznych” 2005, R.IV, nr 2(8), s. 231–239; eadem, *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między racją stanu a partykularyzmem”*, Łódź 17–19 listopada 2005 r., „Rocznik Łódzki” 2006, t. LIII, s. 315–318.

⁴ Por. eadem, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Władza i polityka w czasach nowożytnych”*, Łódź 15–16 kwietnia 2010, „Przegląd Nauk Historycznych” 2010, R.IX, nr 1, s. 265–270.

pt. *Władza i polityka w czasach nowożytnych. Dyplomacja i sprawy wewnętrzne* (10–11 października 2019 r.), w której udział wzięli historycy z kilku polskich uczelni⁵. Poza tym Jubilat uczestniczył w około 40 konferencjach naukowych. Na każdej z nich wygłaszał referat, co oprócz twórczości naukowej pozwoliło Mu stać się postacią znaną i rozpoznawalną w kręgach historyków zajmujących się nowożytną historią Polski i powszechną.

Godny podkreślenia jest fakt, że obok działalności naukowej Zbigniew Anusik pełnił szereg ważnych funkcji administracyjnych, dydaktycznych i organizacyjnych na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ. W latach 1999–2002 był pełnomocnikiem dyrektora Instytutu Historii ds. dydaktycznych. Z kolei od 1 września 2002 do 31 sierpnia 2008 r. sprawował funkcję prodziekana ds. nauczania. Pracę tę łączył z obowiązkami dyrektora Instytutu Historii (od 1 listopada 2005 do 30 września 2008 r.). W latach 2000–2008 był także kierownikiem Podyplomowego Studium Historii oraz Historii i Wiedzy o Społeczeństwie działającego w Instytucie Historii. W roku 2005 utworzono konsorcjum uczelni publicznych (koordynator: Uniwersytet Warszawski) realizujących projekt studiów podyplomowych dla nauczycieli w zakresie języka obcego i drugiego przedmiotu (zadanie edukacyjne współfinansowane przez EFS i MEN). Uczestnicząc w tym przedsięwzięciu, Profesor zmodyfikował program studiów podyplomowych prowadzonych w Instytucie Historii od 2000 r., który w tej postaci stał się podstawą studiów historycznych dla wszystkich uczestników konsorcjum. W latach 2013–2016 Jubilat był członkiem Zespołu Ekspertów Narodowego Centrum Nauki. W latach 2016–2020 był członkiem Senatu UŁ. Od 2015 r. do chwili obecnej jest także członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN. *And last but not least*,

⁵ Eadem, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Władza i polityka w czasach nowożytnych. Dyplomacja i sprawy wewnętrzne”, Łódź, 10–11 października 2019 roku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2020, R. XIX, nr 1, s. 307–314; eadem, *Ogólnopolska konferencja naukowa „Władza i polityka w czasach nowożytnych. Dyplomacja i sprawy wewnętrzne”, Łódź, 10–11 października 2019 roku*, „Almanach Historyczny” 2020, t. XXII, s. 437–442.

od 1 września 2008 do 31 sierpnia 2016 r. prof. dr hab. Zbigniew Anusik był dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ.

Mimo pełnienia tak wielu funkcji administracyjnych, Profesor wypromował na prowadzonych przez siebie seminariach 101 magistrów i 14 doktorów nauk humanistycznych. Obecnie jest opiekunem naukowym dwojga doktorantów: mgr Magdaleny Makówki, mgr. Macieja Dębskiego. Od 2001 r. Zbigniew Anusik wystąpił jako recenzent w siedmiu przewodach doktorskich i ośmiu przewodach habilitacyjnych. Recenzowane rozprawy zostały obronione na Uniwersytecie w Białymstoku, Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytecie Łódzkim, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym (naówczas Akademii) im. Jana Długosza w Częstochowie, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Wrocławskim oraz w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk. Powierzono mu też funkcję recenzenta w ośmiu postępowaniach o nadanie tytułu profesora. Dwa razy był też superrecenzentem w postępowaniach profesorskich.

W uznaniu zasług oddanych w służbie UŁ Jubilat otrzymał liczne nagrody. Za swoje osiągnięcia naukowe został sześciokrotnie wyróżniony nagrodą indywidualną Rektora UŁ: pięciokrotnie (w latach 1997, 2002, 2007, 2012 i 2017) nagrodą I stopnia, w 1994 r. uzyskał nagrodę II stopnia, a w 2019 r. nagrodę III stopnia. Przyznano mu także nagrodę zespołową I stopnia (1990), trzykrotnie nagrodę zespołową II stopnia (2008, 2012 i 2014) oraz nagrodę zespołową III stopnia (2021). W roku 2015 Profesor uzyskał nagrodę zespołową Rektora UŁ za szczególne osiągnięcia w obszarze nauk humanistycznych. Z kolei w latach 2009–2015 otrzymał nagrody Rektora UŁ I stopnia za osiągnięcia organizacyjne. W roku 1990 otrzymał również nagrodę dydaktyczną II stopnia. Za działalność organizacyjną i naukową Jubilat został wyróżniony w 2001 r. Złotą Odznaką UŁ, a w 2010 r. Medalem UŁ w Służbie Społeczeństwu i Nauce. Poza tym został uhonorowany Medalami za Długoletnią Służbę: Srebrnym i Złotym (2008, 2013), oraz szczególnie cenionym przez nauczycieli akademickich Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2012).

* * *

Dedykowana Jubilatowi księga pamiątkowa zawiera artykuły, szkice i przyczynki poświęcone różnorodnej problematyce z historii Rzeczypospolitej i dziejów powszechnych. Znalazła tu swoje miejsce prezentacja wydarzeń politycznych i militarnych. Nie zabrakło również tekstów związanych z zagadnieniami społecznymi i gospodarczymi, dyplomacją, prasoznawstwem, biografistyką, kulturą i obyczajowością. Inicjatorom tej publikacji o tak szerokiej rozpiętości tematycznej, wkomponowującej się jednak w różne aspekty zainteresowań i badań naukowych Profesora, pozostaje mieć tylko nadzieję, że dostarczy ona Jubilatowi (i innym Czytelnikom) ciekawej, wartościowej oraz inspirującej lektury.

* * *

Pomysłodawcy niniejszej księgi jubileuszowej pragną w tym miejscu serdecznie podziękować Autorom tekstów, którzy zechcieli przyjąć zaproszenie do udziału w tym przedsięwzięciu, poświęcili swój czas na ich napisanie i nadesłali je do druku. Dziękujemy też Jubilatowi, że swoją różnorodną działalnością w służbie nauki i Alma Mater dał nam sposobność do podjęcia tej inicjatywy. Życzymy Mu zdrowia, pogody ducha, kolejnych lat pełnych sukcesów, szerokich perspektyw rozwoju, satysfakcji zawodowej, a w życiu osobistym szczęścia i wszelkiej pomyślności. *Felix sit dies natalis*, Panie Profesorze!

Małgorzata Karkocha
Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0000-0002-7747-949X>

Piotr Robak
Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0000-0002-9878-6085>

Profesor Zbigniew Anusik
Fot. M. Karkocha, 2022